

1. Породи коней

1. Класифікація порід коней.

2. Характеристика порід.

1. Класифікація порід коней

Класифікація порід коней зумовлена їх різноманітністю за типом, господарським призначенням, мастю, походженням і інше.

Загально визначною є класифікація Ч.Дарвіна, в основу якої покладено рівень селекційної роботи, яку проводили при створенні нових чи поліпшених існуючих порід. за Ч.Дарвіном існує три групи порід: місцеві (аборигенні, природні), які виникли під впливом умов зона існування; заводські – створені штучним відбором і доббором за високого рівня, селекції; оптимальних умов годівлі та утримання; перехідні, що сформувалися за штучного відбору під значним впливом природних умов.

Велику групу заводських і перехідних порід за характером їх використання поділяють на :

- ◆ *Верхових* (арабська, ахалтекінська, будьонівська, іомудська, терська, тракененська, чистокровна та українська верхові);
- ◆ *Верхово-упряжних* (донська, кабардинська, карабаївська, кустанайська, кушумська, новокиргизька, англокабардинська);
- ◆ *Рисистих* (орловська, російська, французька, американська);
- ◆ *Ваговозів* (радянська, російська, володимирська, першеронська, литовська важкозапряжна);
- ◆ *Запряжних* (торійська, латвійська, жемайчу, білоруська).

Місцеві породи коней СНД поділяють на три екологічні групи: степові - башкирська, бурятська, казахська, монгольська; лісові – в'ятська, жмудська, якутська; гірські – алтайська, гуцульська, карабаська, киргизька.

Верхові породи коней створювалися залежно від потреби в них кінноти. Вперше їх було виведено в середній Азії (ахалтекінська, іомудська), а згодом в країнах Закавказзя, Близького Сходу та Північної Америки.

2. Характеристика порід

Ахалтекінська – найдавніша самотня порода коней на Землі. Час і особливості її створення не відомі. Це унікальна порода; створена і збережена багатьма поколіннями людей.

Особливості екстер'єру ахалтекінських коней сформувалися в умовах напівпустель і жаркого клімату. Голова у них легка з прямим профілем іноді горбоноса. Шия довга тонка, високопоставлена і кадикувата. Холка висока, спина подовжена. Груді вузькі, неглибокі; ребра плоскі; круп довгий; кінцівки сухі з добре вираженими сухожилками. Трапляється шаблюватість. Копита міцні з низькими п'ятками. Чубок, грива, хвіст рідкі.

Арабська порода коней одна з найбільш розповсюджених порід у світі. Батьківщина арабських коней – Аравійський півострів.

В арабських коней невеликим з увігнутим профілем та великими очима, короткі, міцні спина і попереки. Під час тихих алюрів хвіст “на відльоті”, рухи м’які, пластичні, елегантні; копитний ріг міцний. Вони легко сприймають навчання, розумні, покірні, довірливі, енергійні. Масть арабських коней – сіра, руда, світло-гніда, ворона.

Чистокровна верхова порода виведена в Англії в умовах м’якого клімату, повної забезпеченості кормами, коні мають великий зріст, добре розвинений тулуб, суху будову тіла, енергійно рухаються. Голова мала, шия довга, пряма, холка висока і довга, ноги довгі з міцними мускулами, добре розвинені суглоби. Масть переважно гніда, каракова, темно-гніда, руда.

Плодючість кобил низька. Темперамент коней жвавий, енергійний, бувають занадто нервозними. Головним напрямом роботи з породою є підвищення скакового складу плодючості кобил.

Напівкровні породи. Напівкровними називають велику групу верхових і верхово-запряжних порід коней, при виведенні яких використовували чистокровних верхових жеребців і частка яких у генотипі породи не перевищує 75%. До них належать: *тракененська, ольденбурзька, голиштинська, ганноверська, вестфальська, французька верхова (сель), датська теплокровна, нідерландська теплокровна, будьонівська*.

Рисисті породи коней почали створюватися в Європі та Америці наприкінці XVIII – початку XIX ст. Це було пов’язано з потребою міського та міжміського транспорту і зв’язку у швидких і витривалих запряжних коней. Перші породи рисаків – норфольська та йоркширська.

Орловський рисак. Сучасні орловські рисаки – досить великі. Гармонійно розвинені. У них суха, нерідко грубувата голова, довга високо поставлена шия, висока холка, здебільшого широка спина, мускулистий попереки, широкий сильний круп, добре розвинена мускулистість, досить сухі, правильно поставлені кінцівки. Найтиповіші представники породи мають своєрідну красу. Для них характерні висока плодючість, довголіття, здатність легкого пристосування до різних умов існування, переважно добрий норов. Проте в коней цієї породи трапляються цибатість, мілкі груди, сирі із слабкими сухожилками та зв’язками суглоби кінцівок, розкид передніх ніг. Коні сірої масті уражаються меланосаркомою. Породи пізньоспіла.

Російський рисак, ці коні задовольняли потреби міста і села у робочих конях та поліпшувачах. Сучасні російські рисаки мають суху конституцію, пряму спину, добре виповнений мускулатурою попереки, правильної будови кінцівки, міцні сухожилля і зв’язки суглобів, невелику оброслість, гриви, хвоста та щіток порівняно з орловськими рисаками з недоліків екстер’єру трапляється опущений круп, шабляватість задніх та розкид передніх кінцівок. Нижча плодючість.

Породи ваговозів

Зведення великих міст; портових та індивідуальних центрів, зростання торгівлі, розвиток орного землеробства потребувало сильних, максимальних

коней, здатних возити великі вантажі і важкі землеробське знаряддя та машини. Успіхів у цій справі першими досягли англійці, вони мали досвід селекційної роботи у верховному конярстві. У Англії створено шайрів, клейдесдалів та суффольків, в Бельгії – брабансонів та арденів, яких згодом стали називати бельгійською робочою породою коней, а у Франції – першеронів. Ці породи становили основу світового класичного ваговозного конярства. Тепер на земній кулі використовують ваговозів 33 порід.

Шайри – найбільші за розміром ваговози у світі, досить масивні і найпоширеніші в Англії. Вони походять від місцевих коней, зріст та масивність яких постійно збільшували, тому, що для обробітку зелені потрібні були дуже коні великого калібру. Особливістю майстрів є дуже розвинені фризистри – густе й довге волосся, яке росте слід зап'ястного і скакального суглобів до землі, закриваючи копити. На кінцівках, голові й череві у шайрів є великі білі відмітини. Масть ворона, гніда, руда, рідко караківа й сіра.

Клейдесдалі виведені на півдні Шотландії. Порівняно з майстрами вони сухіші, мають значно меншу оброслість кінцівок і легший кістяк. Клейдесдал, як і шайри не відрізняються добре розвиненою мускулатурою кірупа. Масть гніда, відмітини піднімаються до зап'ястного і скакального суглобів.

Брабансони – порода коней, створена у Бельгії. Походять вони від дрібних коней. Вони були енергійними, рухливими, мали добре розвинений кістяк і невеликий зріст (138-140см.). Брабансони вірізняються добре розвиненими м'язами кірупа, високою скороспілістю, великою робітоздатністю, спокійним темпераментом, що полегшує догляд за ними. Масть – гнідо-чала, гніда, рудо-чала, руда. Добре акліматизуються, тому найпоширеніші серед ваговозів.

Радянський ваговоз. Для породи характерні масивність, спокійний темперамент, хороша робітоздатність, скороспілість. Плодючість становить 65-70 лошат від 100 кобил, тривалість племінного використання 16-18 років. Порода перспективна у м'ясному напрямі.

Торійська порода. Це складна багатопородна помісь від схрещування місцевих естонських кобил з норфольськими жеребцями, остфризькими тракененськими, пост'є – бретонськими, чистокровними верховими. Затверджена у 1950 р. для цих коней характерна витривалість, добра робітоздатність, спокійний темперамент. Масть переважно руда і бура з великими відмітинами на голові і ногах, гніда рідко ворона, чала, солова. В породі виділено три типи: *важкий-ТА*, *полегшений - ТВ* та *основний (середній)-Т*. тепер в Естонії порода вдосконалюється у напрямі створення верхових, спортивних та прогулянкових коней. Поширена в господарствах Рівненської та Волинської областей.

Місцеві породи коней формувалися за екстенсивного ведення господарства та низького рівня племінної роботи: штучний відбір майже не проводився; умови годівлі, утримання та вирощування молодняку були незадовільними. Породи створювалися під впливом природного відбору. Місцеві коні добре пристосовані до умов, малорослі, витривалі, але за робітоздатністю не можуть конкурувати зі спеціалізованими робочими породами. Їх поліпшують переважно схрещуванням з ваговозами. Часину місцевого поголів'я слід удосконалювати і

розводити “в собі, що дасть змогу відтворювати маточне поголів’я для апробації різних варіантів промислового схрещування. За прийнятою класифікацією місцевих коней поділяють на три екологічні групи порід – степові, лісові та гірські.

Степові. За Петра I Україна і Дон були головними постачальниками коней для російської кінноти. Тоді доброї слави набули черкаські коні поширені в центральній та південній частині України. Ці коні створили під впливом ногайських, перських, турецьких можливо й арабських жеребців. З розвитком землеробства і тонкорунного вівчарства вирощування в Україні коней для війська припинилося. Нині степових коней розводять у Монголії, Казахстані, Бурятії та інших. Суворі умови різкоконтинентального клімату з сильними морозами і заметілями, жаркими та сухим літом сприяли відбору міцних і витривалих коней. Для них характерні коротконогість подовжений тулуб, легкий і міцний кістяк, високі молочність і плодючість кобил, пізньоспілість, сезонність росту молодняку, здатність до нажирювання і тебенювання - споживання пасовищного корму, вкритого снігом.

Лісові. Ці породи вирізнялися унікальною пристосованістю до суворих північних умов: сильні морози, вологе літо. Лісові коні витривалі, невибагливі, слухняні й покірні, мають хороші робочі алюри, малорослі з масивним тулубом, короткими кінцівками, грубим кістяком, широкими та міцними копитами. Масті – савраса й мишаста з добре вираженою зеброїдністю. Породи коней північного лісового типу поділяють на дві групи: східну (якутська, наримська, приобська) і західну (естонська, в’ятська, печорська, тавдинська). Масивність та вираженість запряжних форм лісових коней зростає.

Гірські породи коней виникли на території СНД в гірських районах Алтаю, Кавказу, Карпат. Найважливіша особливість їх – пристосованість до існування і роботи в горах, іноді на значній висоті, в умовах зниженого атмосферного тиску. Для роботи в горах коні повинні мати ряд специфічних морфофізіологічних ознак: підвищена окислювальна здатність крові, сильні й витривалі серце, м’язи, легені, міцні сухожилково-зв’язковий апарат кінцівок та копитний ріг. Для пересування вузькими гірськими стежками, переправи через бурхливі гірські потоки і спуски гір коні повинні мати добре розвинену нервову систему, швидку реакцію і здатність орієнтуватися на місцевості, чітку координацію рухів.

Гірські коні низькорослі, менш масивні, ніж лісові й степові.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть групи порід коней.
2. Які породи належать до верхових.
3. Основні ознаки верхових порід коней.
4. Напівкровні породи.
5. Рисисті породи коней; їх характерні особливості.
6. Ваговозні породи, їх ознаки.